

Poslušal me je tako pazljivo, da je skoraj pozabil na Ameriko. Šele slika ga je nanjo zopet spomnila. Ker je bilo že kasno, je šel domov. Drugi dan pa se je odpeljal.

To sem vam hotel povedati o tem mladem učenjaku. Dobro je tukaj začel in če bo tam tako nadaljeval, ne dvomim, da boste že v nekaj letih čitali o znamenitem slovenskem izumitelju Slavku. Nesel je tja dobro voljo, bistri razum in polno glavo načrtov, in če mu da še Bog svoj blagoslov, bo v prid vsemu človeštvu.

Kdo ugane?

Spisal Ivo Trošt.

a kostanj je namreč šlo.

Braničarjevi, Kotnikovi in Frlinovi otroci so bili pri Kotnikovih in počeli, ker je bil deževen jesenski dan, kar so se domislili. Šli so se že slepo miš, črnega moža, trdni most, celo vojake in — šolo, seveda s strogimi kaznimi in zaporom. Kotnikova Nina je bila učiteljica in se menjevala v „razredu“ s Frlinovim Danilom, ki je služboval ta dan že kot — nadučitelj.

Naveličali so se vsega. Iznajdljiva Nina pa iztakne nekje zrel kostanj, ga pokaže družbi in reče: „Kdor ugane, v kateri roki ga imam, pa mu ga dam.“ Takoj je sedelo šest šolarjev pred nekdanjo učiteljico zopet na klopi, zakaj prej so bili porazdeljeni zaradi različnih kazni, v šoli po vseh koteh. „Kdo ugane?“

Vsi so ugibali, nekateri veselo, drugi resno. Marsikdo bi zares rad dobil temnorjavi kostanj, največ jim je šlo za šalo in presenečenje, ko je pokazala Nina kostanj v nasprotni roki, kakor je kdo uganil.

Slednjič ga dobi Frlinova Metka.

Nina je kmalu dobila drugo zrno: „Zdaj — kdo ugane?“ Metka je uganila: „V levi roki!“ Zato je poslej večina ugibalcev menila, da je tudi ta kostanj v levi roki. Zaman. Drugače jo je pogodil Danilo, češ: vsi trde v levi, pa ga ni, mora biti torej v desni; pa tudi v desni ga ni bilo, ko je bil on na vrsti, zakaj Nina je po vsakem vprašanju vnovič zamenjala zrno v rokah na hrbtu, časih tudi samo navidezno, saj videti itak ni mogel nihče, kaj se godi za njenim hrbtom.

Žalosten je bil Danilo, da ni uganil, vendar se je moral smejati Braničarjevemu Sandku, ki je smešno in resno trdil zaporedoma svojo: „I, v eni roki pa je!“ Seveda ga ni obveljala. Toda Danila je začela stvar zanimali drugače. Premišljal je zares, da bi se mogla tu dobiti pot, ki bi zanesljivo kazala, kje je kostanj. Poizkusil je s tem, da je trdil sedaj v levi,

drugič zopet v desni in obratno ter dobil — kostanj, pozneje pa nič in nič, dasi jih je uganila Braničarjeva Poldi že pet. Na tihem so ji zavidali vsi, želeč kostanje sebi.

Danilo je le še ugibal, kako bi našel gotovo pot in hranil zase kot veliko skrivnost. Začel je ponavljati isto trditev kakor njegov prednik, ki ni uganil ničesar. S tem je nekajkrat ukanil Nino. Ta je kmalu spoznala Daniloovo umetnost in ukrenila drugače.

Frlinov Danilo je uganil samo to, da gre tu za slepo srečo, ki je ne ugame nihče. Vdal se je zato splošnemu veselju in neprisiljeni zabavi, ko so pozneje dobljene kostanje v bratovski slogi skupaj spekli, enako razdelili in zadovoljno pojedli.

Nekoliko zamišljen se je zvečer vrnil domov, zakaj Kotnikova Nina se mu je zdela človeška usoda in kostanj v nje rokah neuganjljiva človeška sreča.

Ali more kdo vedeti, kaj ga čaka vbodoče? Kaj še! Vedno se sili zemljanu na pot vprašanje: Kdo ugame?

* * *

Drugo jutro je solnce jasno sijalo na Kotnikovo dvorišče, kjer je Nina natresala kokošim zobanja, a Danilo je gledal z vrta in se spominjal sinočnje igre in človeškega življenja uganke. Kaj srčno rad bi došel do živega — vsaj prvi.

„Ali res misliš, Nina, da ni mogoče zagotovo in vselej uganiti, kje je kostanj?“

„Ne.“ Kratki odgovor ga je spravil v zadrego. Nina je bila nekoliko starejša od njega in je že večkrat podrla kako prenašlo Daniloovo trditev, pa je tudi to.

„Jaz pa mislim, da.“

„Ni mogoče. Ko bi ti uganil mojo misel, sicer pa ne. A to ni mogoče.“

Nevoljen se je obrnil Frlinov stran in ugibal navzlic Ninini trditvi — kostanja uganko. Pozneje se mu je vedno bolj pogostoma urivala tudi uganka življenske sreče. Danilo jo je uganil. Kako? Bomo videli.

Ko ni imela Nina več zrnja, so jo ostavile njene dobre znanke, odhajaje po dvorišču s piščeti, v pesek in senco. Petelin se je celo razkoračil na plotu in v zahvalo zakrožil svoj kikeriki-i-i, da je donelo daleč po vasi. Zaplahutal je s perutnicami in korakal za nemirno čredo.

Nina pa je premišljala nekaj časa, kako more biti človek tako trmast, da navzlic vsem dokazom — kakor Danilo — ostane na napačni poti. „To je tako in tako,“ si je dejala. „Tako trdi moja mama, tako ve, da je prav, moj oče; pa da bi ne bilo prav? Jaz sama naredim vendar tisto, kar hočem.“

Kotnikovi sicer niso bili ubožni, pa tudi ne posebno imoviti v vasi. V hiši ni bilo nikdar krika, nikoli prepira. Vsakdo, ki je stopal tudi prvič tam mimo, bi moral slutiti, da kraljuje v tej hiši — mir božji. Starši so vršili svoja opravila, otroci so pomagali in kolikor bolj so rasli otroci, toliko lažje je bilo delo; več so naredili in slednjič še lahko pomagali sosedom. Povsod so hvalili marljive Kotnikove otroke.

A ni šlo zmerom gladko niti pri Kotniku. Žalost je nekoč počivala na klancu koncem vasi in se ozrla na Kotnikovo hišo. Zbolela je mati. V nekaj dneh je na bližnjem drevesu zaskovikala sova, pri Kotnikovki je pa stala smrt s koso, in kopica otrok z žalostnim očetom je plakala ob mrtvi mami. Zagrebli so jo v črno zemljo in se vrnili domov žalovat po nepozabni pokojnici. Toda samo žalovanje ni pomagalo. Začeli so delati in ob odmorih se z lahkimi zdihi — kratkimi, a srčnimi molitvicami spominjali rajne mamice. Delo samo jih je klicalo. Drugače ni bilo mogoče. In kinalu so ljudje govorili: pri Kotniku je še vse kakor po starem. Vse se mu vrši po sreči.

Tisto jesen so Kotniku vzeli najstarejšega sina za nekaj tednov k vojakom. Precejšen udarec, ko nedostaje delavca ob jesenskem delu. Zares se je bil stari Kotnik nekoliko pregrel, legel, začel pokašljevati in se v petih dneh spravil za pokojno soprogo. Kolika nesreča za Nino!

Smrt, žalost, groza se je naselila h Kotnikovim.

Frlinov Danilo je bil zlasti v šoli priden deček. Doma je časih čepel in čečkaril v kakem kotu po cele ure, da ga je bilo skoro treba podnevi iskati z lučjo. Frlinovi niso otrok mnogo vprezali za delo, ker so bili imoviti. Zato je deček sanjaril v prostih urah o vseh nemogočih stvareh. Za šolo ga niso namenili, ker je posedalo po šolskih klopeh že nekaj odraslih bratov, ki so obirali hišo — kakor je trdil Frlin — še huje kot vrabci proso.

S štirinajstim letom je poizkusil v mestu pri nekem krojaču. Toda Danilo je še vedno ugibal: bo ali ne bo tu sreče? Zazdelo se mu je, da ne bo, popustil mojstra in odšel domov pravit, kaj je uganil. Dali so ga k umetnemu mizarju in pozlatarju. Tukaj ga je dlje časa zanimalo raznovrstno delo, in deček je že sam mislil, da je zadel pravo. Pa se je začelo ponavljati ob gotovem času isto opravilo, in Danilu se je zdelo to rokodelstvo pusto, dolgočasno, prazno. Došel je vnovič domov pravit, da še ni uganil ničesar.

Pri Kotniku so tedaj pripravljali svatbo starejšega brata. „Vse gre, kakor če bi še zapovedovala stara dva, ki sta v večnosti,“ so govorili ljudje in trdili resnico.

Danilo se je vrnil v mesto k nekemu knjigovezcu. Tudi od Kotnikovih so se začeli otroci razhajati v svet. Mirno so se poslavljali, mirno blagoslavljali rodni dom. Vsakdo se je rad vrnil ob nezgodi v domačo hišo, išoč pomoči. Tu jo je tudi dobil.

Frlinov Danilo je stopal neko popoldne po mestu in preudarjal, kam bi krenil. Odpovedal je namreč delo in uk tudi knjigovezcu. Kar se mu zazdi, da vidi nedaleč pred seboj znan obraz — Kotnikove Nine, a poleg nje zdravo, zardelo lice Klančnikovega Petra.

„Kam pa, Nina?“

„Oh, toliko opravila! Ne veš ne. Lej, h Klančnikovim mislim za gospodinjo; tu-le Peter bo pa gospodar. Oče mu je izročil grunt!“

„Ti — pa h Klančnikovim!“ — Peter se je zganil nemirno, zakaj Klančnikovo posestvo je bilo najbolje v vaši, a dekletova dota — majhna.

Pogodil je Danilo ve misli in rekel: „Moje neveste pridnost je nje najboljša dota.“

Nina vpraša: „Ali meniš, da mi bo ta korak v nesrečo? Kdo ugame?“ Pogledala ga je pomenljivo in vprašala za nekoliko časa: „Ali si ti že uganil svojo srečo?“

Danilo je molčal. Sram ga je bilo. Čestital je nevesti Nini in nje ženinu ter jo čim brže odkuril — nazaj k mojstru, zakaj današnji zgled ga je poučil, da kdor ugiblje, mora tudi nekaj uganiti, a on še ni nič. Nazaj, dokler ni prepozno!

* * *

Ugibal je tudi Braničarjev Sandek, mali dobrovoljček. Jeseni je začel trgati hlačice v šoli. Ne morem reči, da bi bil zgled marljivosti, a učil se je temeljito: najrajši bi bil v vsakem razredu in posebe še v oddelku kar po dve leti. „Če ni tako, je pa drugače,“ se je tolažil, ko ni v šoli navadno uganil ničesar. Kolikor večji, toliko malomarnejši za vse nauke. Nekoliko več veselja je kazal za kmetiško delo. Ker so bili njegovi starši ubožni, so ga začeli zgodaj pošiljati na dnino.

Privadil se je še mlad vročini na polju, trudnim, žuljavim rokam in nogam, zdelanemu telesu, a poleg tega ga je vendar malokdaj ostavila dobra volja. Najbolj truden je veselo zažvižgal in zapel, da so se vsi smejali in pristavljali: „Sander, danes ti res ni sile, a kadar te pozdravi starost, pa bolezen, pa ubožstvo?“

„Če ne bo tako, pa bo drugače.“

Sander je uganil brez posebno sivih las.

Kaj pa Nina? Ostala je takšna kakor tisto jutro, ko je z njo govoril Frlinov Danilo zastran kostanjev in mu je ona odgovorila, da ni mogoče uganiti. Delala je pridno in zaupala v svojo moč, češ: takointako delata oče in mati in jima ni slabo; tako in ne mnogo drugače so delali naši predniki in ni jim bilo slabo. Tukaj je torej največja gotovost, da pogodim pravo na vprašanje: „Kdo ugame?“ In Nina je živela srečno pri Klančnikovih.

Danilo je sčasoma otvoril lastno knjigoveznico, pozneje celo trgovino s papirjem, molitveniki in podobnicami. Trdil je, da se mu podjetje razvija lepo. Kadar je obiskal rojstno vas in tovariša Sandka, ga je dražil: „Sander! Kadar bo drugače, pa prideš k meni za raznašalca knjig in časopisov.“

„Hm, če ne bo drugače,“ se počese Sander za ušesom, zakaj prevelika se mu zdi tolika čast in on samemu sebi preneroden in ongav, da bi jo kdaj dosegel.

